

Senior preschool age is characterized intensive physical and psychical development of child. One of substantial factors, which provides this development, there is interest to employments by a physical culture. Due to him, children take part in independent mobile and sporting games, expose high motive activity during employments by physical education.

Keywords: *interest, physical culture, mobile games, family, senior under-fives.*

УДК:378+371.13+378.147

Реброва О. Є.
**Державний заклад “Південно-український
національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського”**

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ ТА ХОРЕОГРАФІЇ ДО РОБОТИ В ХУДОЖНЬО-МЕНТАЛЬНОМУ ШКІЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У статті розкривається сутність художньо-ментального шкільного середовища; актуалізуються питання підготовки майбутніх учителів музики та хореографії до роботи в ньому. Актуальність проблеми зумовлена запровадженням інтегрованої програми “Мистецтво”, перенесенням акценту художньо-естетичного навчання та виховання школярів на позашкільну та позаурочну роботу. Підготовка вчителів музики та хореографії за спеціалізацією “художня культура, етика та естетика” має орієнтувати майбутніх фахівців на адаптацію до художнього-ментального шкільного середовища, його педагогічну діагностику та покращення.

Ключові слова: *середовище, художньо-ментальне шкільне середовище, майбутні вчителі музики та хореографії, принцип інтеграції.*

У педагогічній теорії і практиці існує думка про регулятивний вплив середовища на формування особистості, на якість навчання та виховання. Цей процес визначається як доведена наукою закономірність. У дослідженнях мистецької освіти визначеною є позиція щодо впливу на якість навчання, виховання та розвиток особистості такої умови, як створення творчої атмосфери. Йдеться саме про створення такого середовища, в якому дитина розвиватиметься вільно, емоційно-позитивно, навчається із задоволенням. Усе це вказує на важливість середовищного підходу до художньо-освітнього процесу.

Під час дослідження художньо-ментального досвіду особистості було звернено увагу на те, що такий досвід формується в певному культурно-освітньому середовищі [2]. Ментальні процеси освітнього середовища тяжіють до конкретизації, диференціації, індивідуалізації. Вони вимагають використання префіксу “само” і пов’язані з рефлексивними процесами. Таку особливість пояснюємо тим, що феномен ментальності є досить широким і

символізує безліч явищ у різних галузях знань, тому може проявлятися в різноманітних процесах життєтворчості людини, в тому числі у шкільному середовищі, яке стає спільним для вчителів та для учнів [2, с. 159]. Таке середовище створюється на основі традицій, які підкріплюються та передаються від покоління до покоління як серед учнів, так і серед вчителів; воно потрапляє під вплив регіональної політики, національних цінностей та духовних інтенцій. Воно є продуктом накопичення певного досвіду, і кожна нова особистість стає причетною до цього середовища, має адаптуватися до нього та зробити певний позитивний внесок в його зміцнення та якість.

Оскільки наші дослідження художньо-ментального досвіду здійснювалися під час активного започаткування та впровадження в шкільну практику інтегрованих програм з мистецтва (Б. Юсов, Л. Мосол, Н. Міропольська, О. Шевнюк, О. Щолокова), ми зорієнтували свою увагу на феномен художньо-ментального середовища школи. Крім того, актуальність та доцільність цього була зумовлена введенням спеціалізації для вчителів музики та хореографії: художня культура, етика та естетика. В основі цього напряму підготовки фахівців знаходиться міждисциплінарна методологія, що ґрунтується на еволюції мистецького синтезу, який виник у прадавні часи як цілісний художньо-творчий продукт наших пращурів. У межах експерименту було зацентровано увагу студентів на важливості перенесення набутих навичок у художньо-педагогічне середовище школи, зокрема, у позакласну художньо-виховну сферу, на уроки музичного мистецтва та хореографії. Але постала проблема визначити сутність та зміст такого середовища та підготовки майбутніх учителів до роботи в ньому на основі власного художньо-ментального досвіду та готовності студентів до розширення його меж, до збагачування такого досвіду та його екстраполяцію на існуюче художньо-ментальне середовище школи.

Започаткування спеціалізації “Художня культура” для майбутніх учителів мистецьких дисциплін зумовило активізацію науково-методичних розробок щодо викладання художньої культури через синтез мистецтв (Л. Єршова, Л. Масол, Н. Міропольська, О. Отич, Л. Предтеченська, Ю. Солодовніков, О. Щолокова, О. Шевнюк, Т. Шпікалова, Б. Юсов, інші). Крім того, актуалізувалася проблема визначення “професійного портрету” вчителя мистецьких дисциплін, зокрема з урахуванням особливостей предмету викладання, а саме: художньої культури та інших мистецьких дисциплін, музики та хореографії в їх синтезі. Про синтез мистецтва згадували Б. Яворський, О. Скрябін, М. Чурльоніс. В історії педагогіки знаходимо відгуки інтеграції видів мистецтва в багатьох працях таких учених, як-от: Л. Ващенко, Д. Водзинський, Т. Дорошенко, Д. Кабалевський, Н. Коляденко, А. Любомудров, Б. Неменський, А. Торопов, Л. Хлебнікова, С. Шацький.

Іншими ракурсами досліджень проблеми є середовищний підхід.

Середовище як педагогічну категорію досліджували Н. Крилова, Т. Мальковська, Ю. Мануйлов, Л. Новикова, П. Рокітінський, В. Семенов, М. Скаткін та інші науковці. У науковій літературі використовується поняття “образ середовища” (Г. Чіконіна), яке входить до ментально-пізнавальних соціальних явищ; “освітнє середовище” (С. Бондирєва, А. Цимбалару, В. Борисенков, Н. Баритко, А. Данилюк); “педагогіка середовища” і “середовищний підхід” (А. Артюхова, С. Лобачев, В. Солдаткін, І. Улановська, А. Хуторський).

Також зазначимо наявність досліджень, які стосуються фахових аспектів ментальності (Є. Артамонова, О. Гусаченко, В. Кабрін, В. Кремень, З. Ружинська, В. Сонін, Е. Стрига та ін.) та безпосередньо ментальності в художній сфері (О. Олексюк, О. Рудницька, О. Огонезова-Григоренко, Л. Джулай).

Проблему підготовки майбутнього вчителя музики та хореографії до роботи в школі відображено в працях таких вчених, як: Л. Андрощук, Т. Благова, О. Бурля, Т. Васильєва, Т. Кузнецова, Ю. Ростовська, А. Тарасюк. У науковій теорії та практиці створення спеціальних умов, педагогічних ситуацій, відповідної атмосфери навчання, тобто різноманітних аспектів освітніх середовищ, розглядається в контексті теорії управління якістю освіти, а останнім часом – у теорії педагогічного менеджменту (В. Бондар, А. Губа, М. Євтух, З. Курлянд, І. Рахімбаєва) [3, с. 19].

Мета статті полягає у визначенні особливостей художньо-ментальних процесів шкільного середовища та підготовки студентів, майбутніх учителів музики та хореографії до роботи в ньому.

На вплив середовища на ментальність особистості наголошує Б. Гершунський. На його думку, визначити ментальність особистості можна лише на основі вивчення динаміки процесу його формування [1]. А формування здійснюється безпосередньо в певних умовах праці, навчання та творчої діяльності. Отже, наша концепція дослідження ментальності будувалася на таких положеннях:

– вплив шкільного соціокультурного середовища на формування основ художньої ментальності школярів.

– відповідність художньо-ментального досвіду майбутніх учителів музичного мистецтва та хореографії особливостям соціокультурного шкільного середовища.

– міждисциплінарність та амбівалентність художньої ментальності.

Визначаючи особливості художньо-ментальної сфери шкільного середовища, ми звернулися до референтної групи адміністраторів деяких навчальних закладів м. Одеси, а також узагальнили власний педагогічний досвід в шкільних освітніх закладах різних типів.

На думку директорів шкіл, шкільне середовище має стати потужним ресурсом художньо-естетичного виховання школярів, залучення останніх

до мистецтва. Для цього варто осучаснити уроки музики, живопису, активно залучати інноваційні технології. Щодо вчителів, то більшість з них не використовувала міжпредметні зв'язки з художньою культурою. З 16 опитуваних учителів шкіл лише 4 звертаються за прикладами до художньої культури (25%), 100% вважають можливим поставити предмети художнього циклу після фізкультури з метою заспокоєння дітей. 44% вчителів відвідують позаурочні заходи, оскільки є класними керівниками учнів. Між тим цікавим було почути думку вчителя фізики, яка висловилася, що "...саме уроки мистецтва потрібні школярам більш за все, оскільки фізику можна вивчити на елементарному рівні, який потрібен у побуті, а ось людиною допоможе стати лише мистецтво". Співбесіди з учителями музики, керівниками хореографічних колективів показали наявність в них певних стереотипів, зокрема таких: оцінка щодо сучасних школярів на основі їх ставлення до уроків музики; упереджене ставлення до розширення тематики для обговорення з дітьми; звуження діяльності дітей на уроках мистецтва лише до співів, прослуховування, малювання; дотримання пріоритету тренувального процесу на заняттях з хореографії, відсутність настанови на творчий розвиток дітей та формування в них уявлень художньої картини світу, традицій та цінностей народів, що передаються в танцювальних рухах. .

Вивчення планів позакласної роботи показало, що здебільшого вони охоплюють календарні свята, підлягають унормованим вимогам; епізодично поза планом здійснюються зустрічі з артистами, поетами, іншими творчими особистостями. Особливу увагу також приділено національному вихованню на засадах мистецтва: позаурочні заходи: "Український ярмарок", "Козацькі забави". Культура завжди є показником розвитку певного етносу, певного народу. В позаурочній роботі є реальні можливості запровадження регіональних планів національного виховання, художньо-естетичного виховання школярів на основі вивчення мистецтва етноменшин. Відтак, у полінаціональному шкільному середовищі створюються реалії полікультурності.

Цей етап дав змогу визначити основні педагогічні принципи, які сприяють формуванню основ художньої ментальності школярів. Педагогічна діагностика підготовки студентів у контексті художньої ментальності здійснювалася в подальшому на основі визначених принципів: інтеграції, який в експериментальній програмі був провідним (інтегровані теми охоплювали мистецтво, історію, культурологію, естетику, етику й філософію); активізації світоглядної та художньо-творчої функції мистецтва на основі зв'язку з життєвими реаліями; *врахування віку учнів, забезпечення різноманітності форм діяльності, включно сумісну діяльність учителя (студентів) та учнів; забезпечення розвитку самостійності мислення школярів, стимулювання рефлексії художнього світоставлення;*

усвідомлення взаємозв'язку світу мистецтва і світу природи; опори на життєвий досвід та життєві реалії, на художню культуру рідного краю; регіональною; розвитку елементів ноосферного мислення та свідомості, що дають змогу відчуті цілісність світу, космосу та людини, сформувати відповідальність за життя та збереження цінностей.

На наступному етапі дослідження було залучено студентів. Цей процес показав, що існують певні суперечності щодо входження майбутніх учителів музики та хореографії до художньо-ментального середовища школи, які зумовлені недоліками їх фахової підготовки.

По-перше, підготовка студентів до педагогічної практики як з музики, хореографії, так і з художньої культури не враховує особливостей полінаціонального середовища південного регіону. Було помічено, що студенти-хореографи більш орієнтовані в галузі народного, фольклорного мистецтва та мають тенденцію до спрямування своїх знань у майбутню педагогічну діяльність. Навпаки, студенти-музиканти дуже слабо орієнтовані в аспектах народної культури. Це пояснюється тим, що студенти-хореографи з першого курсу і навіть у період довузівської підготовки вивчають дисципліну "Народний танець", тому в них є певні знання щодо полікультурного середовища південного регіону, але чіткої ментальної настанови щодо врахування цього аспекту в педагогічній діяльності немає. Стосовно студентів-музикантів, то спостерігалася відсутність компетентності в художніх особливостях культури етноменшин регіону. Між тим слід зауважити, що студенти-музиканти продемонстрували достатній рівень поінформованості в питаннях української культури. Вони знають фольклор, українські народні свята, пісні. Студенти старших курсів готові були і мали бажання провести відповідні свята з дітьми.

Здійснення моніторингу проходження педагогічної практики майбутніми вчителями музики, хореографії як з фахових дисциплін, так і з художньої культури показало, що оцінювання їх діяльності здійснюється з орієнтацією на сформованість професійних компонентів: педагогічна і методична компетентність; володіння методикою організації різних видів музичної діяльності учнів на уроках музики, або сприйняття творів мистецтва на уроках культури; якість відпрацювання екзерсисів з дітьми через якість їх виконання; виконавська культура вчителя (концертмейстерська діяльність, сольний спів, диригентсько-хорова техніка тощо); або його хореографічні виконавські уміння; компетенції в галузі теорії і історії музики; особистісні якості: творча активність, ініціативність, культура мови, емоційність, артистизм, вольові якості характеру, наявність контакту з дітьми, манера спілкування з учнями, тощо; навички створення зворотного зв'язку (вміння почути учня, оцінити його відповідь, відкоригувати недоліки виконавства).

В означених компонентах відсутні: самостійність, художній кругозір, інноваційний потенціал, володіння сучасними технологіями освіти,

системність та інтеграція мислення студента тощо.

Під час дослідження здійснювалося опитування методистів. У ході співбесід було встановлено, що, на їх думку, якість педагогічної практики прямо пропорційна збільшенню кількості годин. Між тим кількість годин для проходження практики з другої спеціальності є обмеженою. У цьому випадку необхідно оптимізувати якісні підходи до організації педагогічної практики зі світової художньої культури.

Останній *етап* мав за мету визначити найбільш суттєві якості вчителів мистецьких дисциплін, які формуються на основі набутого художньо-ментального досвіду. Щодо студентів, то під час спостережень за педагогічною практикою було визначено таке:

1. Намагання з боку студентів виявити емпатію, толерантність, асертивність, співпереживання щодо образної сфери мистецтва, наявність усвідомленої позиції щодо формування вищезазначених якостей у школярів.

2. Тяжіння до гармонізації емоційного та раціонально-усвідомленого процесів у різних проявах професійної мистецької діяльності.

3. Зацікавлене ставлення до художньої картини світу, її багатоаспектності в контексті фахової педагогічної діяльності, прагнення сформувати уявлення художньої картини світу у школярів.

4. Загострення регулятивної функції художньо-аксіологічної сфери студентів, рефлексія пріоритетів та уподобань, що виявляється під час вибору художніх творів, порушенні художньої проблематики в дискусіях з дітьми.

Висновки. Шкільне середовище має потенціал щодо формування основ художньої ментальності особистості школярів за таких умов: усвідомлення значення мистецтва у формуванні особистості школяра з боку адміністрації школи; цілеспрямована підтримка та матеріальна допомога в проведенні уроків мистецтва в інноваційному режимі; наявність реального художнього синтезу мистецтв на уроках музики, інших уроках, у позаурочній роботі; врахування полікультурного сегменту освітнього процесу в школах контактного проживання представників різних етносів; врахування генералізованого значення художніх національних надбань (домінуючого етносу) при підтримці художніх традицій та толерантного ставлення до художніх надбань етноменшин. *Означені умови відповідають соціокультурному факторові.*

Художньо-ментальний простір загальноосвітньої школи є об'єктивно існуючою реальністю і стає більш впливовим на формування художньо-ментального досвіду школярів, якщо здійснюється відповідне методичне забезпечення: застосовується принцип інтеграції мистецтв, різних видів творчої діяльності учнів; враховується потенціал полікультурної освіти; забезпечуються умови розвитку самостійності мислення школярів;

стимулюється їхнє художнє світосприймання та світоставлення, рефлексія зазначених процесів; принципів взаємозв'язку світу мистецтва і світу природи, опори на життєвий досвід та життєві реалії, на художню культуру рідного краю. *Означені умови відповідали фактору впливу середовища навчання.*

Використана література:

1. Гершунский Б. С. Философия образования для XXI века. (В поисках практико-ориентированных образовательных концепций) / Б. С. Гершунский. – М. : Изд-во “Совершенство”, 1998. – 608 с.
2. Реброва О. Є. Методологічні основи педагогічної ментальності: культурологічний та професійний аспекти : [монографія] / О. Є. Реброва. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. – 283 с.
3. Реброва О. Є. Теорія і методика формування художньо-ментального досвіду майбутніх учителів музичного мистецтва та хореографії : автореф. ... д-ра пед. наук спец. : 13.00.02; 13.00.04 / О. Є. Реброва. – К., 2014. – 44 с.

РЕБРОВОЙ Е. Е. Подготовка будущих учителей музыки и хореографии к работе в художественно-ментальной школьной среде.

В статье раскрывается сущность понятия “художественно-ментальная школьная среда”; актуализируются вопросы подготовки будущих учителей музыки и хореографии к работе в ней. Актуальность проблемы обусловлена введением интегрированной программы “Искусство”, переносом акцента в художественно-эстетическом образовании и воспитании школьников на внешкольную и позаклассную работу. Подготовка учителей музыки и хореографии по специализации “художественная культура, этика и эстетика” должна ориентировать будущих специалистов на адаптацию к художественно-ментальной школьной среде, её педагогической диагностике и улучшению.

Ключевые слова: *среда, художественно-ментальная школьная среда, будущие учителя музыки и хореографии, принцип интеграции.*

REBROVA O. YE. Training Future Music and Choreography Teachers to Work in the Artistic and Mental School Environment.

The article shows the essence of school's artistic and mental environment; and revises the issues of training future music and choreography teachers to work therein. The Artistic Culture, Ethics and Aesthetics training program has to demonstrate to the future experts in teaching music and choreography how to adjust to a school's artistic and mental environment, and carry out educational diagnostics and improvement thereof.

The school environment features its own artistic and mental qualities. To unlock its potential one needs to realize the importance of art for molding the schoolchildren's personality by the school management; to have committed support and financial aid to run art lessons in an innovative environment; to have the real artistic fusion during the lessons of music, other lessons and extracurricular hours; to bear in mind the multicultural segment of the educational process at schools located in multi-ethnic localities; to have regard to generalized significance of national artistic heritage (of the predominant ethnic group) and at the same time hold up the artistic traditions of and be tolerant to the artistic heritage of ethnic minorities. The above conditions match the sociocultural factor.

The artistic and mental environment of a general school is objective reality and has more influence on shaping schoolchildren's artistic and mental experience if given some methodological support, i.e. using the philosophy of integrating various arts, or schoolchildren's different creative activities; giving account for the potential of multicultural education; enabling the development of schoolchildren's individual thinking; encouraging their artistic perception of and attitude towards the

world, making after-action reviews of the said processes; philosophy of the interconnection between the world of art and the world of nature; relying on personal experience and true life environment, and the native land's artistic culture. The above conditions match the impact factor of the educational environment.

Keywords: environment, artistic and mental school environment, future music and choreography teachers, integration principle.

УДК 002:[37.091.12-051:31.6]

Редчук Р. О.
Луцький інститут розвитку людини
Університету "Україна"

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ

У статті охарактеризовано методологічні підходи до формування готовності майбутніх фахівців з документознавства до професійної взаємодії у сфері соціальних комунікацій. Автор вказує, що видається доцільним застосування в ролі загального орієнтиру, ідеології і методу, здійснюваного наукового пошуку, багаторівневої методології. Ця методологія дослідження має чотири рівні: вищий рівень, представлений системою філософських знань, другий рівень – загальнонауковий, третій – конкретно науковий і четвертий – власне методично-процедурний. Кожен рівень представлений певними методологічними підходами. Як систему філософських знань автор розглядає закони діалектики, філософські принципи і положення гносеології. До другого рівня методології, який є загальнонауковим, автором віднесено антропоцентричний, системний і синергетичний підходи. До третього рівня методологічного аналізу, який є конкретно науковим, автором віднесено аксіологічний, акмеологічний, діяльнісний та компетентнісний підходи. В ролі четвертого рівня – власне методично-процедурного – автором визначено культурологічний підхід.

Ключові слова: методологічні підходи, формування, готовність, майбутні фахівці з документознавства, професійна взаємодія, сфера соціальних комунікацій.

З позицій сьогодення сучасним суспільством висувуються нові вимоги до різних соціальних інститутів, головною з яких справедливо визначено освіту. Вона представлена новою освітньою парадигмою, що визначає умови, які спрямовані на формування і розвиток особистісних якостей людини. У сучасний період система вищої професійної освіти розвивається з урахуванням нових ціннісних орієнтирів суспільства, спрямованих на суб'єктну позицію, діалогічну культуру, внутрішню і зовнішню інтеграцію взаємодії, а також мобільність, конкурентоспроможність, компетентність його суб'єктів.

Теоретико-методологічним підґрунтям процесу формування готовності майбутніх фахівців з документознавства до професійної взаємодії у сфері